

*Георгій Динис,
завідувач кафедри міжнародного права
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»,
доктор філософії (міжнародне право),
професор кафедри*

*" Істотні проблеми, з якими ми стикаємося, не
можуть бути вирішені на тому ж рівні
мислення, за яким ми створили їх"**
Альберт Ейнштейн.

СУЧАСНІ ГІБРИДНІ ЗБРОЙНІ КОНФЛІКТИ: ПРАВОВІ АСПЕКТИ

/приклад агресії Російської Федерації проти України/

Стаття присвячена аналізу сучасних підходів у практиці міжнародного права до понять «гібридна війна» та «гібридний конфлікт», висвітлено позиції вітчизняних та зарубіжних дослідників щодо інтерпретації цих понять. Показано, що наявні механізми міжнародно-правового регулювання новітніх феноменів «гібридна війна/конфлікт» є неефективними, це є новітній вид війни початку XXI ст., спрямований на деморалізацію збройних сил противника та населення на території державного утворення з метою отримання воєнно-політичної перемоги над противником.

Ключові слова: *гібридна війна, гібридний конфлікт, міжнародно-правове регулювання, агресія, Російська Федерація, Україна.*

* Текст вислову в оригіналі: Albert Einstein. "The significant problems we face cannot be solved at the same level of thinking with which we created them." "Albert Einstein Quotes." Quotes.net. STANDS4 LLC, 2013. Web. 11 Jul, 2013. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.quotes.net/quote/9226>.

Стаття посвящена аналізу сучасних підходів до понять «гібридна війна» і «гібридний конфлікт», представлені позиції вітчизняних і зарубіжних дослідників інтерпретації цих понять. Показано, що існуючі механізми міжнародно-правового регулювання нових феноменів «гібридна війна/конфлікт» неефективні, це новий вид війни початку ХХІ століття, спрямований на деморалізацію озброєних сил противника і населення на території державного утворення з метою одержання військово-політичної перемоги над противником.

Ключевые слова: гібридна війна, гібридний конфлікт, міжнародно-правове регулювання, агресія, Російська Федерація, Україна.

The scientific paper analyzes modern approaches in the practice of international law to the concepts of "hybrid warfare" and "hybrid conflict", highlights the position of domestic and foreign researchers on the interpretation of these concepts. It is shown that the existing mechanisms of international legal regulation of new phenomena of "hybrid warfare / conflict" is inefficient, it is a new kind of war in the early twenty-first century aimed at demoralization of the armed forces of the enemy and population in the state in order to obtain military and political victory over the enemy.

Keywords: hybrid warfare, hybrid conflict, international legal regulation, aggression, Russian Federation, Ukraine.

Постановка проблеми. Аналіз досліджень вітчизняних та зарубіжних авторів, документальних джерел, універсальних принципів міжнародного права, конвенційних норм міжнародного гуманітарного права, права збройних конфліктів, а також наукових дискусій, коментарів стосовно таких новітніх феноменів у практиці міжнародних відносин, як «гібридна війна», «гібридна загроза», «гібридний конфлікт», *свідчить про* широкий спектр різнопланового рівня підходів до розуміння, трактування, формулювання, декларування, застосування словосполучення «гібридна війна»/«гібридний конфлікт».

У зв'язку з наведеним вище, **предмет наукової доповіді** – теоретичні основи кваліфікації сучасних міжнародних збройних конфліктів та збройних конфліктів неміжнародного характеру в контексті “гібридних воєн”^{*} на прикладі окупації і наступної анексії Автономної Республіки Крим – невід'ємної складової частини України (Стаття 134, Конституція України), а також розв'язанні та участі військових Збройних сил Російської Федерації у збройному конфлікті на Сході України (Донецька та Луганська області).

Разом з тим, можливо привести безліч прикладів з практики міжнародних відносин з ознаками загроз та викликів для регіональної міжнародної безпеки, ініційованих великими державами - США, СРСР, Великобританією, Францією і Китаєм у повоєнні роки. Однак, це тема окремих наукових досліджень.

На практиці відсутність понятійно - категоріального апарату “гібридна війна”/“гібридний конфлікт”, на думку автора, не є визначальною. Теоретично значимість диференціації термінологічного та міжнародно - правового апарату у контексті “гібридна війна”/“гібридний конфлікт” може відігравати вирішальну роль при проведенні міжнародно-правової кваліфікації названих подій/ процесів та можливих міжнародних судових розглядів справ.

Гіпотетично міжнародно-правова кваліфікація явищ/процесів під назвою “гібридна війна”/“гібридний конфлікт” також створює правові передумови для визначення структури юридичних оцінок фактичних подій, обставин, процесів у статусі “гібридної війни”, що відбувається,

^{*} Автор розуміє і використовує англ. термін «hybrid warfare» в операційному значенні – військові механізми, способи ведення збройних конфліктів проти противника.

наприклад, в умовах прямої збройної агресії Росії (окупація АР Крим) та непрямой збройної агресії Росії на Сході України та, відповідно, здійснення правової кваліфікації, а саме: визначення міжнародно-правових норм, що можуть підлягати впровадженню.

Як юридичний наслідок, міжнародно-правова кваліфікація може створити правові можливості формулювання правових оцінок військово-політичної практики гібридних явищ з точки зору загального міжнародного права, міжнародного гуманітарного права, права збройних конфліктів.

У цьому зв'язку міжнародно-правовою підставою кваліфікації "гібридна війна"/"гібридний конфлікт" може бути пункт g) статті 3 Резолюції Генеральної Асамблеї ООН* 3314 (XXIX) "Визначення агресії". Стаття 3 презюмує, що будь-який із наступних актів, незалежно чи задекларована війна, згідно статті 2 названої Резолюції буде кваліфікуватися як акт агресії [1].

Відповідно до пункту g) статті 3 "Заслання державою чи від імені держави (автор: розуміти "Російська Федерація") озброєних банд, угруповань та регулярних сил або найманців, що здійснюють акти застосування збройної сили проти іншої держави (автор: розуміти проти "України") настільки серйозного характеру, що це дорівнює перерахованим вище актам, або її істотна участь в них" [2].

Про актуальність правової проблематики кваліфікації міждержавного збройного конфлікту гібридного типу свідчить симпозіум, організований у Пентагоні, в офісі юридичного

* Автор з розумінням сприймає компліковану юридичну природу резолюцій Генеральної Асамблеї ООН.

радника Об'єднаного комітету начальників штабів збройних сил США бригадного генерала Річарда Гросса (11 вересня, 2015). Титул симпозіуму – Що таке гібридний конфлікт?

Необхідно, на думку автора, звернути увагу на основні висновки сформульовані на симпозіумі, а саме:

а/ предмет обговорення “гібридні конфлікти”, конфлікти, які включають в себе як елементи конфлікту на рівні акторів: держава – проти держави, так і недержавних суб'єктів(both elements of state-to-state conflict and non-state actors);

б/ діючі закони війни, в кінці кінців, не містять категорії "гібридна війна".

У зв'язку з цим, прагматична постановка сформульованих запитань: що повинні робити юристи з цією ідеєю? Чи це дійсно нове явище? І чи є необхідність якимось чином врегулювати такі конфлікти? [3].

У цьому плані є характерною позиція російського експерта В. Котляра, Надзвичайного і Повноважного Посланника, члена Міжнародно-правової ради при МЗС Росії, Міжнародного Арбітра ООН морського права, доктора юридичних наук у статті «К вопросу о «гибридной войне» и о том, кто же ее ведет на Украине». В.Котляр пише: «...на самом деле события в Крыму и Донбассе являются лишь следствием «гибридной войны» (то есть целого комплекса подрывных операций), развязанной именно Западом против правительства В.Януковича на Украине – и косвенно против

России, – еще начиная с 2012 года, которую они продолжают и поныне»* [4].

Коментуючи конкретні вищенаведені оцінки та офіційну позицію Росії щодо України**, виникають постійні компаративні асоціації –порівняння *fantasy* польського письменника Анджея Сапковського «Дорога без Возврата» (*Droga Bez Powrotu*) або англійця Джона Толкіна і його книгу «Хоббит, или Туда и обратно» (*Never –Never Land’a*).

І військово-політичні та ніби міжнародно-правові оцінки російського експерта виконані в реаліті *vice versa*... Російські військовослужбовці ГРУ – полонені в Донбасі? Ні! Перебуваючи в полоні на території України військовослужбовці Збройних Сил Росії в той день/за день до того були звільнені зі Збройних Сил Росії!... У нас такі “славні російські новітні” традиції. Окупація Криму? Ні, це сецесія Криму (лат. *secessio* – вихід).

У цьому випадку анексію (лат. *annexio* – приєднання) як насильницьке приєднання Криму, ігноруючи імперативний принцип *sunt servanda*, а також зобов’язання *erga omnes* Росії стосовно третіх сторін, міжнародного співтовариства, конкретно не визнаємо. А де міжнародне гуманітарне право? А ми “на Росії” визнаємо його згідно з “нашим” трактуванням. Все інше, це проблеми тих, хто проживає “на Україні”. Це і є *fantasy*.

* Котляр В.«К вопросу о гибридной войне» и о том, кто же ее ведет на Украине , стор.5

** Правовое обоснование позиции России по Крыму и Украине //Министерство иностранных дел Российской Федерации. – 27.10.2014. – [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://russische-botschaft.ru/ru/2014/10/27/pravovye-obosnovaniya-pozicii-rossii/>

Таким чином, аналізуючи експертні позиції представників російської влади по відношенню до окупації українського Криму та збройного конфлікту в Донбасі стає зрозумілою міжнародно-правова аргументація офіційної позиції, яка була сформульована МЗС Російської Федерації “Правовое обоснование позиции России по Крыму и Украине” (27.10.2014) щодо розв’язаної агресивної війни проти України [5].

На думку автора, прагматика застосування наукової гіпотези Альберта Ейнштейна про необхідність зміни способу мислення для врегулювання набутих проблем може виконати теоретико-методологічну детермінанту пошуку альтернативних юридичних оцінок щодо кваліфікації феноменів “гібридної війни” з точки зору сучасного міжнародного права.

У першу чергу, необхідний принципово інший ієрархічний/вертикальний, не статичний/горизонтальний рівень аналізу юридичного змісту “гібридної війни”, відхід від описовості подій, процесів, що здатний створити основи пошуку коректних відповідей стосовно статусу проблеми на практиці. Основна позиція: який механізм правового регулювання може бути застосований ?

Визначальною умовою успішного формулювання виважених міжнародно-правових юридичних оцінок щодо кваліфікації таких новітніх феноменів у практиці міжнародних відносин, як “гібридна війна”, “гібридна загроза” “гібридний конфлікт”, на погляд автора, є застосування коректних теоретико-методологічних підходів до аналізу відповідей. Це створює можливості компаративного порівняння на основі суб'єктивних суджень експертів аналізу множини критеріального вибору, обумовлених логікою аргументації

pro et contra альтернативних варіантів щодо міжнародно-правової кваліфікації “гібридна війна”, “гібридна загроза” “гібридний конфлікт” в Криму, на Сході України.

Разом з тим, у контексті застосування новітніх військово-політичних термінів “гібридна війна”/“гібридний конфлікт” на практиці, можливих міжнародних судових розглядів міждержавних спорів «Україна проти Росії», пріоритетними підходами є критерії загального міжнародного права, міжнародного гуманітарного права.

На думку автора, проблема юридичної кваліфікації феномену “гібридна війна/конфлікт” з точки зору сучасного міжнародного права не корелюється в систему конвенційних нормативних формул міжнародного гуманітарного права, права збройних конфліктів.

В основі еволюції новітніх феноменів “гібридна війна/конфлікт” є трансформаційні процеси системи міжнародних відносин та підсистеми міжнародного права*.

Таким чином, проведене дослідження “Сучасні гібридні збройні конфлікти: правові аспекти / приклад агресії Російської Федерації проти України /” створює підстави для формулювання таких висновків:

— наявний механізм міжнародно-правового регулювання новітніх феноменів “гібридна війна/конфлікт” є неефективним (приклад: окупація українського Криму та

* Динис Г.Г. Проблематика ефективності механізму міжнародно-правового регулювання збройних конфліктів (на прикладі міждержавного збройного конфлікту Росії та Грузії) // Геополітика України: історія і сучасність: збірник наукових праць. Вип. 1. – Ужгород: Ліра, 2009. – С. 61-77. Г.ДИНИС.[Електронний ресурс].- Режим доступу: <http://www.uzhnu.edu.ua/uk/infocentre/get/>.

збройний конфлікт на Сході України, агресії Росії проти України в цілому);

— діючі конвенційні норми та принципи сучасного міжнародного гуманітарного права не відображають новітніх трансформацій природи сучасних міждержавних збройних конфліктів з наявними елементами гібридних військових дій;

— міжнародно-правові зобов'язання *erga omnes* Російської Федерації по відношенню до третіх сторін, міжнародного співтовариства по суті порушуються Росією [7].

— «гібридна війна» та «гібридний конфлікт» – це є новітній вид війни початку XXI ст.

Стосовно міжнародно-правової кваліфікації визначень “гібридна війна/ гібридний конфлікт” – це несформовані правовідносини, учасниками, яких є державні та недержавні актори, регулярні збройні сили, нерегулярні воєнізовані формування, що поєднують традиційні та нетрадиційні методи, терористичні засоби ведення війни з використанням новітніх види озброєнь та високих інформаційно-комунікаційних технологій для дезорганізації, деморалізації збройних сил противника та населення на території державного утворення з метою отримання воєнно-політичної перемоги над противником.

Список використаних джерел

1. Див.: UN Documents Gathering a body of global agreements. General Assembly. A/RES/29/3314. Resolution adopted by the General Assembly [Adopted without a vote on a Repoort from the Sixth Committee] 3314 (XXIX). Definition of Aggression Article 3

2. Ibid, A/RES/29/3314. Article 3 (g)

3. Wittes B. What is Hybrid Conflict? [Електронний ресурс] // Lawfare. – 11 September 2015. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://lawfareblog.com/what-hybrid-conflict>

4. Котляр В. «К вопросу о гибридной войне» и о том, кто же ее ведет на Украине, стор.5 / В.Котляр. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://interaffairs.ru/jauthor/material/1350>

5. Правовое обоснование позиции России по Крыму и Украине //Министерство иностранных дел Российской Федерации. – 27.10.2014. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://russische-botschaft.ru/ru/2014/10/27/pravovyye-obosnovaniya-pozicii-rossii/>

6. Динис Г.Г. Проблематика ефективності механізму міжнародно-правового регулювання збройних конфліктів (на прикладі міждержавного збройного конфлікту Росії та Грузії) / Г.Г. Динис // Геополітика України: історія і сучасність: збірник наукових праць. Вип. 1. – Ужгород: Ліра, 2009. – С. 61–77. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.uzhnu.edu.ua/uk/infocentre/get/>.

7. Динис Г. Агресія Російської Федерації проти України та міжнародно-правові зобов'язання ERGA OMNES Росії перед іншими державами та міжнародним співтовариством. № 4/2014. Український часопис міжнародного права. Науково-практичний журнал. ISSN 1814- 3385. Спецвипуск: Міжнародна науково-практична конференція «Інтереси країни: міжнародно-правовий захист». Київ, 06 лютого 2015р. – С. 61-77. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://jusintergentes.com.ua/index.php?option=com_k2&view=item&id=216: